

Kro før 1637 – 1770 og skiftverft

Det kan ha vært bygger vikingskip før der. Hvis var bygger vikingskip så 900-tallet eller før kiken en må ha kommet etter folkene som bygger vikingskip. Hvis var folkene 900-tallet eller før. Som fortsatte inn til 1000-tallet. Olav Tryggvason var død 1000 eller Olav Kyrre og Sigurd Jorsalfare likegyldige hvor som bygger kirken. Denne kirken var viet til St. Edmund.

Hva kirken var blitt benyttet til, og av hvem?

Man har antydnet muligheten av at det har vært en kjøpmannskirke. Kanskje det var det var engelske kjøpmenn.. Vel så sannsynlig skipsverftet skeid, båtklasse med store klinkbygde vikingskip med bl.a. 16 sesser.

Tekniske Data på dette skipet:

78 fot (23.3m) lang
5,4 m bred på det bredeste
2 m høyde midtskips
10 tonn skrog
18,5 m høy mast
5-5,5 m lange årer. (9 - 11 m lange årer)
5 000 båtsaum
16 sesser (16 roere på hver side av skipet)
2 – 3 roere pr. åre
Skipet kan romme 100 mann (godt lastet)

Vil ha en egne seilføring med lave og brede seil nærmere dekknivået, benyttes i fjorder. Men havskip ment for seilas på åpen hav skipstypen kan være basert på, bussen, var

høybordede skip og fraktefartøy ifølge sagnene. Disse havskipene som kunne ferdes på åpen sjø også ved hard vind. Disse på åpen hav har som bildet.

Sletta lå jo der. Men den viktigste grunnen til å anlegge et verft i Oslo, var tilgangen til den rike eikeskogen som befant seg i Ekebergåsen og på Bygdøy. Eik var det beste materialet å bygge vikingskip av. Det var sannsynligvis trælens oppgave: skogarbeidere, frakt overs til Hovedøya, hugget sperrer som en bjelke, av trevirket og lunner som ble 1 -8 års varighet. Skipsverftet som hadde frie ca. 50 - 200 arbeidere.

Arbeidslaget var delt i to grupper, stevnsmeden (stafnasmidir) ansvarlig for kjøll og stavner med dobbelt lønn i forholdet til filungar ansvarlig for bordleggningen under en byggherre som omtales som hofudsmidir.¹ Ved byggere av større blev arbeidet ledet av en skipsbyggmester som ansvaret som kalte hodesmeden (hofudsmidir). Han hadde ansvaret for, at materialene var på byggeplassen eller verftet samt, at håndverkerne fikk mat og betaling for deres arbeide. Stevnsmeden (stafnasmidir) var den mest erfarne bebygger på skipsverftet – byggmesterens høvre hånd og dermed den der har det praktiske ansvar for formen på skroget.² Begge formennene har titene smed, det setter sin på: 5 000 båtsaum.

Skipsverft 1200-tallet

Munkeordenen besto først av ca. 12 munkar og 40–50 lekbrødre. Senere til 50 munkar og inntil 150 lekbrødre. De bygget klosteret og forskjellige andre oppgaver, Sletter lå jo der. Kan ha fram 1100-tallet og til 1300, kanskje lenge til 1538. Munkeordenen hadde behov for å nå England og hvert enste år. Munkeordenen hadde behov for å Cîteaux i Frankrike i hvert femte år.³

Bespisningen for 50 - 300 arbeidere hadde funne sted, enten det hjalp på Hovedøya eller ander sted. Hvordan det sto til kro, et åpent spørsmål.

«Hovedøybussen» det er uklart hvor de var bygget, sannsynligvis i indre fjor, f.eks. Hovedøya.

¹ «Ormen Lange». https://no.wikipedia.org/wiki/%C2%ABOrmen_Lange%C2%BB

² Filungar. <https://www.vikingskibsmuseet.dk/fagligt/e-laering/sejladsviden/skibets-besaetning/vikingetidens-besaetning/filungar>

³ Hovedøya-historie – Cistercienserklosteret.

Skipsverft 1500-tallet

Hovedøya ble tidlig et utfartssted for byens folk. På slutten av 1500-tallet ble det beskrevet at humanisten Hallvar Gunnarson reiste til Hovedøya for å nyte naturen.⁴ Hvordan det sto til kro, et åpent spørsmål, enten det hjalp på Hovedøya eller ander sted.

*Kravell ca. 1500, fire massert skute.
Legg merke til klyverbommen og
fremre stormast mangel liner.
Klyverbommen forut mangler
blindseil.*

Allerede i 1538 fikk borgerne i Oslo kongelig påbud om å bygge en stor kravell (et fartøy med to eller fire master) og stå for halve bekostningen, mens den andre halvdel skulle betales av kronen. Det er usikkert om byggingen av denne kravellen ble utført på Hovedøya, det gjelder også for andre fartøy som kildene forteller ble bygget i Christiania frem til 1634.⁵

I Skandinavia kalt kravell, et fartøy med to eller tre master. Kravellbygging er en teknikk som trolig ble introdusert i Norge på 15- og 1600-tallet av europeiske håndverkere. Nordmenn som vendte hjem etter å ha arbeidet ved nederlandske skipsverft brakte trolig også med seg teknikken. Generelt sett er fartøyer med glatt bordkledning omtalt som kravellbygde.

Men den viktigste grunnen til å anlegge et verft i Oslo, var tilgangen til den rike eikeskogen som befant seg i Ekebergåsen og på Bygdøy. Eik var det beste materialet å bygge krigsskip av. Man vet ikke med sikkerhet når skipsbyggingen tok til på Hovedøya. Men under de mange arkeologiske utgravningene i og rundt Bjørvika, er det ikke funnet spor av skipsbyggingsvirksomhet fra denne perioden. Det er dermed nærliggende å tro at når kildene forteller om skip som ble bygget i Christiania, så skjedde det på Hovedøya.⁶

Typiske trekk ved kravellen er en avrundet skrogform og en robust konstruksjon, stor dypgang og stort indre volum. De store overbyggingene er bygd sammen med skroget, og baugen hever seg høyere opp slik at forkastellet blir ekstra høyt. I datidens kamper til sjøs var det viktig å ha overhøyde i forhold til motparten. Skipets forholdstall kjølslengde mot bredde skal være på 2,5/1 til 3,3/1 slik at en kravell generelt sett var minst tre til fire ganger så lang som den var bred.

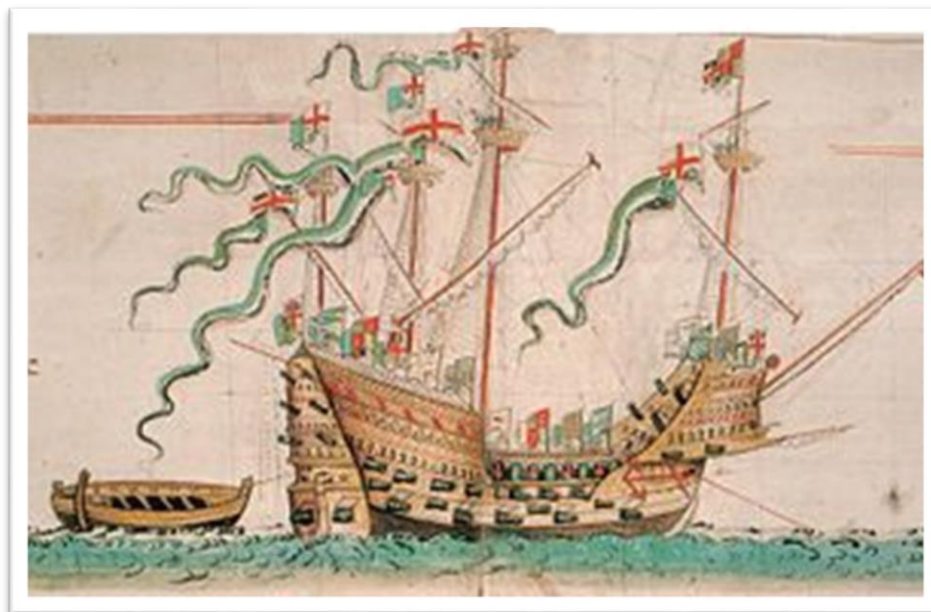
Rundt 1500 vet man at et ekstra seil kom øverst på stormasten og klyverbommen forut skulle få blindseil. Ved 1520 var det nå to mersseil på hver mast mens de to bakerste kun hadde hver latinseil som bonaventure og mesan kjent som en bonaventure mizzen, i de gamle seilskipene. Den gikk ut av bruk i løpet av 1600-tallet. Noen av disse, fra første halvdel av 1500-tallet, kunne ha opptil 200 kanoner.

Kro

Det var en kro hvor lenge for 1635 drevet eller 1538?

En søndag i mai 1637, mens Stockfleth var rektor. To elever ved Katedralskolen ut til Hovedøya kom ille ut på slik i 1637. Det var byens organist Jacob Brandt, der også var økonom ved skolebespisningen, som inventerte dem med ut og med «vin, rostocker øl og norsk øl». Her kom de i klammeri med en skredder som siden klaget til rektor. De klammeriet tilstod og unnskyldte seg med drukkenskap. Resultatet noe som de fikk svi ordentlig for, ti skolepersoner gav dem hver tre slag med to ris.⁷

Det var da allerede en kro på Hovedøya, foruten skipsverft. Driften av kroa fortsatte gjennom hele 1635-1770. De besøkende var folk fra byen, soldater og arbeidere på Hovedøya og Bleikøya,⁸

⁴ Hallvard Gunnarsson: https://nbl.snl.no/Hallvard_Gunnarsson

⁵ Erik C. Ødemark: *I 1647 ble det største krigsskipet i den dansk-norske fellesflåten sjøsatt fra Hovedøya*. 2018
<https://www.vartoslo.no/i-1647-ble-det-storste-krigsskipet-i-den-dansk-norske-fellesflaten-sjosatt-fra-hovedoya/>

⁶ Arnt Magne Haugen. Riksantikvaren. 2910

⁷ Berg, A. Hovedøya i 16-1700 årene. St. Hallvard, årgang 45. s. 39-46. 1967
<https://www.nb.no/items/328d3cc12145a5755bda14d80f144819?page=47&searchText=>

⁸ Forvaltningsplan og Skjøtselsplan for Hovedøya. 2007

Jens Boalth

Verftet ser ut til virksomheten i ca. 1735.

I 1739 søkte vertshusholder F. P. Smit om å forpakte øya, men forpaktingen i ble stedet overdradd **Jens Boalth**. Han holdt kro her (5 rdl. årlig avgift). Det vi si i 2019-verdi ca. 2 150 kr. Enken forsetter til frem i 1762. Hun døde i 1765. Der har vel vært skipsverft, jordbruk og kro der både før og etter Boalths tid.

Det er denne **Jens Larsen**, 20 år gammel som nevnes på skiftet etter Svend Boalt på Østbingen. Han antok sin mors slektsnavn. Ved et skifte i Sørums 1718 benevnes han som **Jens Boalth** — fullmektig for Gjert Reiner, der var gift med hans moders søster Abigael Boalt.

Jens Boalth i tog borgerskap som kjøbmand i Christiania 20/12 1721. Han benævnes et par steder som øltapper. Etter den tids sprogbrug er dette kun at forstaa saaledes, at han havde udsalg af øl. Ved sin død var han "Stadsløitnant" (løjtnant i borgervæbningen).

Hans enke Cathrine Pedersdatter Kolding fortsatte forretningen og anviste borgerskapsbrevet paany den 1745. Hun forpagtede også Hovedøya. I 1754 kom hun i strid med slotsfogden på Akershus, fra Danefæ fortiden, er forarbeidet av edelt metal eller i øvrig er av kulturhistorisk fordi denne har tillat endel personer å søke etter jordgravet gods, (Danefæ er gjenstand verdi, herunder myter.)

I 4. november til 9. november 1754 fant det sted: slotsfogden p Akershus Røed til kammerherre, baron og amtmann Gersdorff. Når de 3 personer: Johan Pederssøn Kåberslager,, Ulrich Nielsen og Herrik Trulsen Bye ved forlanldne kostermurer på Hovetøya. Fordi forbehold denne hadde tilladt endel personer at søge efter jordgravet gods, Danefæ, ved klosterruinerne derude.⁹ (Danefæ er gjenstand fra fortiden, der kommer til veie som jordfunn i Danmark, og som er forarbeidet av edelt metal eller i øvrig er av kulturhistorisk verdi, herunder myter.)

Cathrine sal. Jens Boalth til slotsfogden på Akershus Røed sier at hun innfunnen sig en komplott ubetjente 7 eller 8 manns personer, som har foretaket å oppkaste graver og vedblivet dette arbeidet, uaktete meg på tross av forpakning kontakten. Prokurator Grams fullmektig i går Hr. slotsfogden den meg vegfarende fornærmelse. Han ble en hånlig måte avvist:

«Hva vil Mad. Boalth klage over, amtmann og jeg har gitt de personer, der kommet til Øien, Lov til å grave, og hvem vil hun da klage for.»

Loven handler om Hittegods, er det under straff forbunden noe og gave på andres jord eller oppgrave, hva der utid i liggere skult.

Cathrine sal. Jens Boalth til kammerherre, baron og amtmann Gersdorff. gjør hun rede for saken.

Amtmann Gersdorff's Resolution. Den endte meg avslag. Han nevnte 6 hus.

Mad. Boalth nevner ikke vergen kro eller skipsverft bare kuene går fritt. Skipsverft lendlagt ca. 1735, men kro i drift.

Slotsfogden på Akershus hadde intense for Danefæ?

Skiftet etter fru Boalth, død 1765, i 1785—86 viser en formue av ca. 6 000 rdr. Det vi si 2019: 1,35 millioner kr.

Oldefar Ole Boalt. Levede ca. 1600—1650 i Kristianstad, Skaane, Danmark.

Farfar Jens Olsen Boalt sokneprest i Aurskog ca. f. 1640. Død ved drukning i Raanaasfossen i Glommen 1679.¹⁰

Gift med Mette Helene Mortensdatter fikk fem barn, hvorav tre er kjent:

Karen Boalt, født i 1670-åra i Aurskog, gift 3. mars 1696 i Christiania med Lars Olsen. De fikk sønnen **Jens Larsen Boalth** (1697-1744)

Jens Larsen Boalth f. 1697. Begr 24/1 1744. Christiania gift med Anne Cathrine Pedersdatter Kolding f. 1695. Død 1765.

Barn:

4 barn døde. Den eldste fra 1720.

Jens Boallh 1725-1780 rektor. «Foreldre: Kjøpmann og øltapper Jens Larsen Boalth (1697–1744) og Anne Cathrine Pedersdatter Kolding (1695–1765). Gift 24.8.1759 med Birgitte Christine Valentinsen (døpt 25.12 1739 – 3.5.1785), datter av kjøpmann, kommersessessor Peder Valentinsen (1692–1761) og Anna Wilhelmine Pedersdatter Bredal (1709–82).

Jens Boalth var rektor ved katedralskolen i Bergen i mer enn 20 år, og den drivende kraft bak stiftelsen av Musikselskabet Harmonien og Det Nyttige Selskab.

Han vokste opp i en velstående kjøpmannsfamilie og faren satte ham i Christiania katedralskole. Derfra ble han 1742 dimittert til universitetet i København, hvor han avla teologisk embetseksamen 1745. Etter en tid som hører ved Christiania katedralskole, drog han tilbake til København og tok magistergraden 1750.

Da konrektoratet ved skolen i Christiania ble ledig 1754, søkte han stillingen, men ble forbigått, "... uden den mindste Skyld paa min Side", som han senere anførte. Til gjengjeld anbefalte biskopen i Bergen, Erik Pontoppidan, ham til den ledige stillingen som rektor ved katedralskolen der i byen, som han fikk i mars 1756 og tiltrådte året etter. Rektoratet gav Boalth et solid utkomme og en fremstående sosial posisjon med gang og sete mellom byens borgermestere og sogneprester. Han hadde evnen til å skaffe seg venner, og formuen som hans kone hadde brakt med seg inn i ekteskapet, gav ham en viss økonomisk uavhengighet.

⁹ Anthon Mohr Wiesener: Slegten Boalth. 1911.

<https://www.nb.no/items/04c1f3514440d4c85e93fbc922582387?searchText=&page=3>

¹⁰ Jens Olsen Boalt. https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Jens_Olsen_Boalt

“Han var et udmerket Sproggeni. Jeg har hørt ham tale Latin, Græsk, Tydsk, Fransk, Engelsk og Italiensk. I det sidste Aar av sit Liv studerede han det Russiske. Mens vi var i de nedre Klasser, frygtede vi ham som en Bussemand; naar vi kom i den Øverste, blev Frygten forvandlet til dyb Ærbødighed, forenet med Kjærlighed hos alle de Disciple, hvis Forstand og Hjerter duede noget.” Boalth grunnla også skolens bibliotek, og arbeidet for å fremme naturfagernes plass i undervisningen så vel som en naturhistorisk samling i skolen, som skulle “bibringe disciplene en almindelig kundskab om naturen og lyst til at betrakte og undersøge den”.¹¹

sted) tilhørte den krets av storborgere, Christiania-patrasiatet, Som for de andre fra patrisiatet var hans rikdom asert på sagbruksdrift og trelasthandel, men også i noen grad på skogseiendommer, bergverk og skipsfart. Far var eier av Linderud gård fra 1713. Monsen kjøpte i 1764 den store bygården i Rådhusgata som bybolig (det senere Victoria Hotel). Mogens Larsen Monsen som giftet seg med Helene Cathrine Büchler født 1740 København, Danmark. Død 6 Jul 1831 Christiania.

I 1762 hører vi om salpeterutvinning i Hovedøya. I 1762 får Mogens Larsen Monsen øyene, eksklusive Bleikøya, på femti år, 120 rdl. årlig avgift. Det vi si i 2019-verdi ca. 45 000 kr. Salpeter var en viktig bestanddel ved fremstillingen av krutt. Salpeterutvinning blir det ikke noe av. Som forgjengen, Cathrine Pedersdatter Kolding, drev han antagelig kroa på Hovedøya til 1762 til ca. 1770.

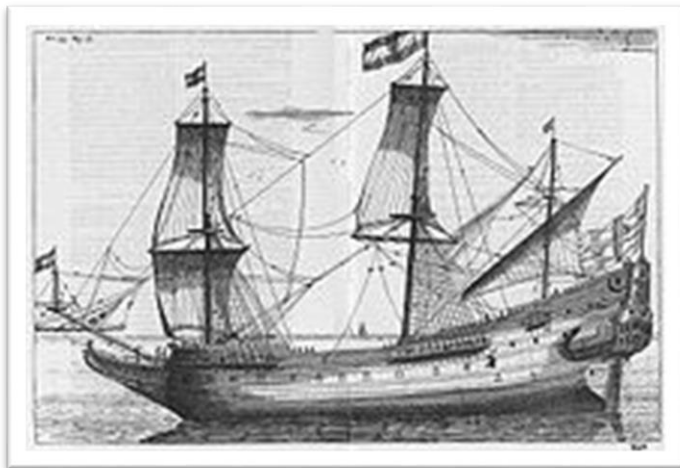
Hovedøya drift antagelig fra før 1637 til ca. 1770. Deretter et lang opphold til Revierhavns Baatforening fra 1905.

Skipsverft

Også på **Bleikøya** ble det anlagt et verft i denne tiden, av Mads Olsen. Ved hans død i 1695 Verftet på Bleikøya ble kjøpt av Ole Christensen.¹² Verftet byggete handelsskip, f.eks. fløjter eller pinasse. Navnet betyr den lyse øya.

Pinasse i 1671. (Nicolaes Witsen).

Nederlandene bygde høydepunkter i begynnelsen av 1600-tallet. Hollandske tinder hadde et skrogform som smal, lignet en liten løpebygd galleon og vanligvis rigget som et skip på tre master, eller som hadde en lignende rigg på to master. Pinasserne var mer en bruk enn et typnavn, kunne ha vært en pinasse. Pinasserne ble brukt som raske handelsfartøy og små krigsskip. Ikke alle var små skip, noen var nærmere større skip i tonnasje.¹³

Hollandske fløjter. Efter kobberstik fra Piaten atlas.

Fløjte, rummelig, rundgattet skibstype af hollandsk oprindelse, der var det dominerende fragtskib i nordeuropæiske farvande i 1600. og beg. af 1700. Med stærkt indfaldende sider og et deraf følgende smalt dæk kunne skibet laste væsentligt mere, end det efter datidens måleregler blev målt til og svarede afgifter efter.

Fløjte, sømandsudtryk ældre hollandsk, tremastet skib m. høje opbygninger for og agter.

Også på Bleikøya ble det anlagt et verft i denne tiden, av Mads Olsen. Ved hans død i 1695 prøvde hans engelske kreditorer å selge det, men tross det var taksert til 3 500 riksdaler, (det vi si 2019: ca. 1,670 millioner kr), kom ikke salgssummen opp i men enn 1 000 riksdaler. Verftet på Bleikøya ble kjøpt av Ole Christensen.¹⁴ Verftet byggete handelsskip, f.eks. fløjter eller pinasse, av Mads Olsen. Det kan leses prøvde hans engelske kreditorer å selge det, Christensen som drev antagelig verftet.

1600-tallet drev to verft, et på Bleikøya byggete handelsskip og et orlogsverftet på Hovedøya.

¹¹ Jens Boalth. https://nbl.snl.no/Jens_Boalth

¹² Knut Sørli og Bjørn Amundsen. *Skipsbygging i Christiania på 1600-tallet.* 1975. <https://norskfolkemuseum.brage.unit.no/norskfolkemuseum-xmlui/handle/11250/2443857>

¹³ Fullrigget tinnace https://no.gaz.wiki/wiki/Full-rigged_pinnace

¹⁴ Knut Sørli og Bjørn Amundsen. *Skipsbygging i Christiania på 1600-tallet.*

Bleikøya i bakgrunnen Sjursøya. Skjenkestue inntil ca. 1875. 1863 - 1883 (CA) Fotograf Olsen, Ole Tobias. Oslo Museum.

Christoffer Pedersen har vært bebodd av samme familie siden 1721. I den søndre delen skal det være et større lokale som ble brukt som skjenkestue inntil ca. 1875. Mads Olsen kunne ha brukt den.

Lindøya vertshus slutten av 1700-tallet til ca. 1930. Her drev Mogens Broch vertshus slutten av 1700-tallet på

østsiden av **Lindøya**, i det som idag kalles eldste hus Stamhuset. Gjennom tidene har både Henrik Wergeland og Roald Amundsen gjester i hvert sitt hundreår. Skydeselskabet Skarpskytten for «de øvre klasser og profesjoner» av 1849 på Stamhuset. På bryggen sto fjorårets «konge» iført full festmundur med kjede og tok imot dampbåten fra Malmøykalven med de innbudte æresgjester ombord. Det ble en skarp konkurranse, gardistene anviste og det røde varselsflagget blafret i vinden ute på sletta. «Kongen» var forpliktet til å spandere 12 flasker champagne. Lagt ned på Lindøya, gjenreist ved Løvenskiold-banen i 1948.

Lindøya vertshus

Det ligger et flott empirehus rett ved «Skytterbryggen» på Lindøya. Det valmede taket innimellom tunge trær tyder på gammelt opphav. Det er den tidligere kroen Stamhuset.

Christiania Jægerklub hadde også tilhold på Stamhuset stiftet i 1878 men foretrakk så snart arbeiderne slo i 1905. Christiania Jægerklub har som mål ikke overstige 50 og klubbhus ved nordenden av Bogstadvannet. Klubben var

forbeholdt menn av de øvre klasser og profesjoner, som grosserere, professorer, advokater og godseiere. Foreningen talte også Kong Oscar II blant sine medlemmer, men forlot øyene i 1923, samme år som hyttebyggingen tok til. Skarpskytten forlot øyene i 1948, etter at det ble vanskelig å kombinere skytebane med andre aktiviteter på Lindøya.

Gressholmen kro starter med det første lille klubbhuset som «Christiania Vaabenøvelsesforening» fikk bygget i 1865, der skytterne fikk kjøpt melk, øl og smørbrød. 1883 utvidet skytterlaget med et eget tilbygg med fest- og forsamlingslokale.

Gressholmen (Oslo) – lokalhistoriewiki.no

Og tilbygget ble faktisk stående da man i 1930 rev det opprinnelige lille klubbhuset og reiste dagens bygg. Der er det restaurant i første etasje og i det gamle tilbygget, og skytternes klubb i andre etasje. Og i 1990 var det helt slutt på skytingen på Gressholmen, som nå ønsker velkommen med en nyoppusset kro.

Bygdøy:

Langvikbukta, Fredriksborg

«Det gamle Fredriksborg går langt tilbake i historien, men det var først rundt 1830 at stedet oppstod som et forlystelsessted med en viss stil. De første årene med et nokså tvilsomt rykte. Her var det piker, vin og sang. Henrik Groth (forleggeren) påstår i sin beretning om Bygdøy at det angivelig var bordellvirksomhet på Fredriksborg i gamle dager. Trolig var det Langvik-Hansen, som også eide restauranten "Løven" i Møllergaten som stod bak driften av det hele. Men dette må ha vært i tiden før man fikk fast fergeforbindelse med byen. Fredriksborg er også omtalt i Christian Kroghs "Kampen for tilværelsen". Albertine – som da var en del av Kristiaias "lette garde" dro ut hit sammen med kolleger for å skaffe kunder.

Fredriksborg ble bygget i 1850 og ble straks et meget populært utfartssted. Her var det revyscene og dans og to scener med folkelig underholdning hele sommeren.

Langvikbukta, Fredriksborg, Bygdøy

Noen av de første arbeidermøter som Marcus Thrane holdt var på Fredriksborg i 1850. Thrane var barnebarn til Paul Thrane som i sin tid eide Rodeløkken før den ble solgt til kong Karl Johan i 1819.

Sogneprest i Ullern og senere biskop i Oslo Johannes Smith var en nær venn av Klosterfamilien og det var gjennom dette vennskapet at fru Ellen Kloster (som hadde Villa Fredriksborg som sæie) i et gavebrev fra 1947 ga hele

eiendommen til Bygdøy menighet. Kloster ble boende på Fredriksborg til sin død i 1952. Huset egnet seg godt som menighetshus for Bygdøy og ble tatt aktivt i bruk fra første stund.¹⁵

Sæterhytten I

1837 Første tillatelse til å drive servering på Dronningberget ble gitt.¹⁶ Allerede i 1838 tillot kong Carl Johan oppsettingen av en midlertidig **Sæterhytten I** serveringspaviljong på Dronningberget, og flyttingen av Sæterhytten hit ble en slags forlengelse av dette tiltaket.¹⁷ I 1840-åra ble den et viktig forlystelsessted da traktør J.H. Lorange åpna et serveringssted der. Eieren hadde tidligere hatt en kafé, Sæterhytten, på Dronningberget på Bygdøy. Sæterhytten lå langt fra byen, og dets «folkelige preg falt ikke i samtidens smag», så traktør H. J. Lorange måtte stenge.¹⁸

Sæterhytten II ble flyttet til Dronningberget i 1862, angivelig på ordre fra dronning Louise (1828-1871). I perioden mellom 1851 og 1862 fungerte bygningen som badehus for de kongelige, og lå forankret ved Oscarshalls strand. Badehuset ble oppført samtidig med lystslottet Oscarshall, tegnet av arkitekt Peter Høier Holtermann (1820-1865).

Sæterhytten II fra 1866 til 1881. Kopi etter Lorentz Larsen. Oslo Museum.¹⁹

Badehuset var bygget på en pram, og kunne flyttes rundt i viken etter brukernes ønsker. Løsningen ble å bygge om badehuset til en romantisk paviljong inspirert av samtidens trender innen hage- og parkkunst. Plasseringen på et vakkert utsiktspunkt på Dronningberget passet svært godt inn i planene om å utvikle en

kongelig folkepark på Bygdøy. Sæterhytten ble lagt til var ikke tilfeldig valgt.

I 1866 ble det i tillegg satt opp en musikkpaviljong på Dronningberget, og det ble startet servering på Sæterhytten. Virksomheten bestod i et enkelt kaféutsalg. Sæterhytten ble en suksess med mye publikumstilstrømning, og i 1881 ble stedet oppgradert med kjeller og kjøkken i nordenden, slik at det kunne drives restaurantvirksomhet. I denne perioden gikk det dampskip hit fra Oslo sentrum. Sæterhytten var et populært utfartssted frem til rundt 2. verdenskrig. I årene etter svant stedets popularitet, godt hjulpet av økende biltrafikk og manglende vedlikehold.

Karenslyst

I 1840-åra ble den et viktig forlystelsessted da traktør J.H. Lorange åpna et **serveringssted** der. Dette var et mer eksklusivt sted hvor «den såkalte elegante verden forbeholdt seg paviljongen visse dage imod at overlate den om søndagene til de lavere klasser», skrev en innsender i Morgenbladet. På Karenslyst ble det holdt regelmessige konserter. Lorange avverterte i avisene og lokket med fugleskyting, folkedans, kjeglespill, ballongoppstigning, orkester, tyrolersang og tryllekunstnere. Diligence fra byen kjørte hver dag, og dampbåten «Jonas Collett» seilte to dager i uken. Det gikk godt i ti år, men lå langt fra byen, og i 1857 ble Karenslyst solgt til Johan H. Andresen.

¹⁵ Fredriksborg. <https://fredriksborg.net/fredriksborgs-historie/>

¹⁶ BYGNING 3710 Sæterhytten - Regjeringen.no

¹⁷ Sæterhytten på Dronningberget. https://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%A6terhytten_p%C3%A5_Dronningberget

¹⁸ Karenslyst. <https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Karenslyst>

¹⁹ Sæterhytten. http://www.oslobilder.no/OMU/OB.02873?query=%22Dronningberget%22&count=28&search_context=1&pos=1

Hengsåsen kafé

På **Hengsåsen kafé** ble det i 1850-årene oppført en husmannsstue for ansatte på Bygdø Kongsgård. Stedet er også kalt Åsen. I 1881 ble huset utvidet. Det har trolig vært serveringsvirksomhet på Hengsåsen fra slutten av 1800-tallet. Oslo Roklubb i 1939 kjøp Bygdø Kongsgård av eiendommen «Hengstrand». I en taksering fra 1941 omtales stedet som «Hengsåsen Cafe». En ny mindre utvidelse ble gjort ca. 1950. Kafé virksomheten opphørte på 1980-tallet. Bygningen leies ut som bolig.

Hengsåsen kafé før første verdenskrig

Rodeløkken kafé

Rødmalt
Rodeløkken kafé på Bygdøy innerst i Frognerkilen med salg av rundstykker, smørbrød, baguetter, omelett, kaker, vafler is også noen enkle middagsretter. I en normal sesong holder kafeen åpent hele sommeren, fra mai til september. Rodeløkken ble siden tilbakeført til Kongsgården i 1837. Stedet var en av kongsgårdens fem husmannsplasser. Rodeløkken kafé har eksistert med servering siden 1873 - 2022. Kongen overlot forvaltningen til generalkonsul Ernst Rohde og fikk dermed sitt navn fra ham.

Rodeløkken Kafé på Bygdøy, juni 1983. Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

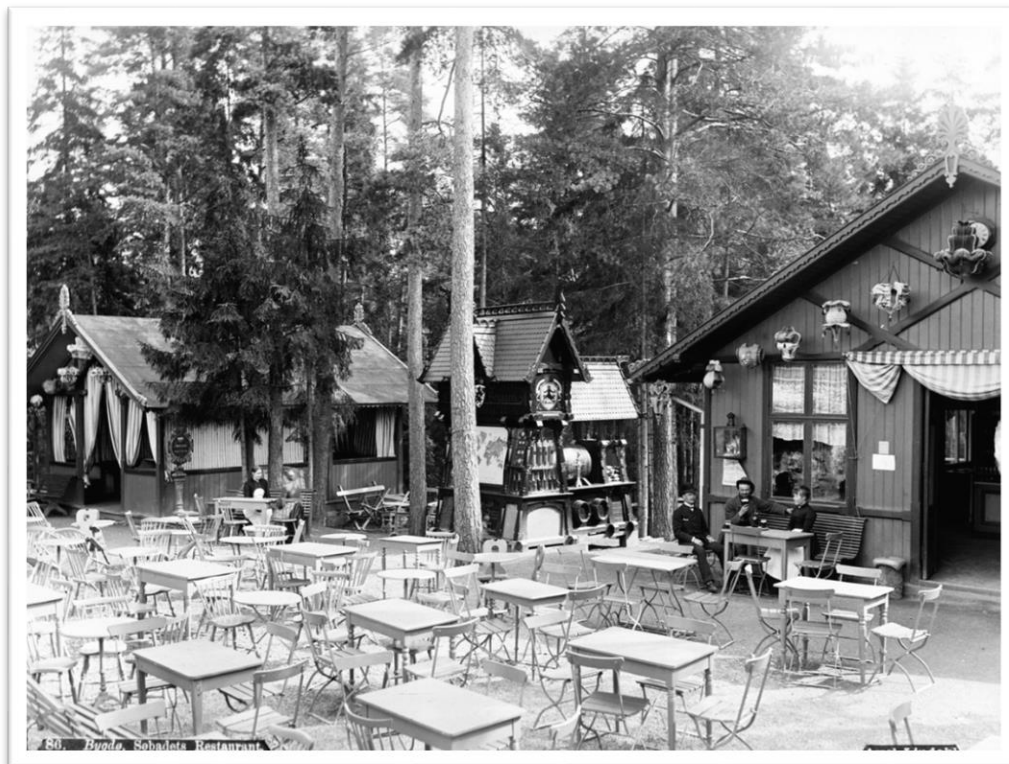
Bygdøy Sjøbad

åpnet 6. juni 1880. Bygdø sjøbad var en del av Bygdøy kongsgård og fra 1837 ble hele området utviklet som folkepark for Christianias befolkning.

I tilknytning til badet åpnet en restaurant hvor gjestene kunne nyte forfriskninger. Det gikk dampskip i regelmessig rute fra Piperviken i byen til Sjøbadet i sesongen.

Underholdningstilbudet ble sommerstid utvidet med musikk- og kabaretkvelder på friluftsscenen, der tidens mest populære artister optrådte. Badene ble revet og kaianlegget ble tidlig på 1960-tallet omlagt til småbåttutleie.

*Bygdøy Sjøbad. - Foto
Helge Høifødt / Creative
Commons*

"Til den bratte Batteribakken som reiser seg på den andre siden av vika, var "Paraplyen",

som opprinnelig lå ved Paradisbukten, blitt flyttet. Innenfor i skogen ved det også her arrangert et schweizeri. Sommeren 1882 var det skjedd store forandringer. Den svære bakken, som hadde vært så vanskelig for hestene, var borte. Det var sprengt ut en hulvei. Over den gikk en bro som forente Paraplyen med schweizeriet, som nå var utviklet til en restaurant. Man stiller store forventninger til å få laget et sportssentrum her. ... Det ville være rimelig om det glade Christiania på sine sledeturer dro hit istedenfor til Sandviken. Men dette ble det intet av. Restauranten ved Paraplyen var alt oppgitt fram i nitti-årene."

Arno Berg i Bygdøy Kongsgård, 1952.